

СЦЕНІЧНЕ МИСТЕЦТВО

УДК: 78.036:792.5(045)

DOI: 10.31318/2414-052X.4(65).2024.324597

ОЛЕНА КАСЬЯНОВА

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8530-8156>

заслужена діячка мистецтв України,
кандидатка мистецтвознавства, професорка,
професорка кафедри оперної підготовки та музичної режисури
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
(Київ, Україна)
elenakasyanova2205@gmail.com

МЕТАМОРФОЗИ

МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИДОЗМІНИ ПАРАДИГМИ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Розглянуто сутність і характерні ознаки світового глобалізованого простору ХХІ століття, його вплив на культуротворчі процеси у планерному масштабі та у межах України. Переосмислено в реаліях сьогодення мегатенденції соціокультурного цивілізаційного процесу у світі, виокремлено специфіку їх проявів на теренах України. Визначено та схарактеризовано політичні, економічні, соціокультурні, технологічні чинники видозміни парадигми художньої культури ХХІ століття у світі та Україні, окреслено їх позитивні та негативні аспекти зі встановленням шляхів виправлення останніх. З'ясовано вплив чинників нової парадигми художньої культури на метаморфози музично-театрального мистецтва в Україні. Проаналізовано започаткування міжнародних оперних проєктів в Україні крізь призму впливу політичних чинників нової парадигми, окреслено шляхи доступності сприйняття вітчизняним глядачем іншомовного мистецького продукту. Обґрунтовано грантову підтримку українських оперних проєктів зарубіжними і національними культурними інституціями та фондами крізь призму економічних проявів художньої парадигми на вітчизняному ґрунті. Доведено негативний вплив пріоритету економічної доцільності над художньою якістю в реалізації оперних проєктів, їх епатажне трактування заради «скандального» успіху і грошового прибутку. Аргументовано соціокультурні прояви художньої парадигми у створенні експериментальних режисерських робіт у контексті стильового напрямку метамодерну на стику інтеграції науки, мистецтва, сценічного дизайну, спорту, високих технологій при вирішенні значущих для українського соціуму тем. Виявлено випадки вульгаризованих інтерпретацій оперних творів в умовах естетики постмодерну із приниженням людської гідності, висміюванням значущих для суспільства ідей і прагнень, легітимізацією аморальності, бездуховності, чуттєвої тілесності, легковажного способу життя. Досліджено застосування в сценографічному вирішенні оперних проєктів інноваційних арт-технологій, інструментарію цифрового театру як проявів технологічних чинників художньої парадигми. Передбачено проблему автентичності та ідентичності творів музично-театрального мистецтва при застосуванні штучного інтелекту. Спрогнозовано вектори метаморфоз музично-театрального мистецтва України в умовах соціокультурних викликів ХХІ століття.

Ключові слова: світовий глобалізований простір, мегатенденції соціокультурного цивілізаційного процесу, парадигма художньої культури XXI століття, чинники видозміни художньої парадигми, музично-театральне мистецтво України у новій парадигматиці, метамодерн.

Постановка проблеми... В еволюційному поступі світових цивілізацій простежуються цикли, коли їх розвиток значно прискорюється, набуваючи революційних видозмін у багатьох сферах життєдіяльності соціуму. Одним із важливих чинників таких пришвидшень є інтенсивність розвитку науково-технічного прогресу, що змінює парадигму існування людства, надаючи йому перспектив переходу на новий, більш високий ступінь реалізації власного потенціалу. Наслідки таких видозмін можуть вважатися позитивними і корисними для людської спільноти, якщо вони враховують специфіку буття різних регіонів планети, сприяють поступовій гармонізації та вирівнюванню можливостей їх розвитку без насильницьких дій щодо етнічної ідентифікації населення.

Глобалізаційно-інтеграційні процеси на порубіжжі XX–XXI століть, зумовлені революцією в інформаційних технологіях, сприяли уніфікації багатьох сфер життєдіяльності найбільш розвинених країн західної орієнтації, що вплинуло на світовий культуротворчий поступ зі зміною художньої парадигми. І хоча означені процеси мають багато переваг у розвитку науково-технічного прогресу, вони породжують чимало проблем, пов'язаних із транснаціоналізацією й космополітизацією культури, які поглинають етнічну ідентичність більш вразливих внаслідок різних обставин країн з їх багатовіковими національними надбаннями й традиціями.

Спостереження за перебігом подій у сучасній Україні дозволяє констатувати інтенсифікацію цих процесів у музично-театральному мистецтві на тлі соціокультурних викликів сьогодення, що актуалізує необхідність переосмислення принципів підходів до трактування творів в умовах започаткованої на зламі століть театральної естетики метамодерну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Вирішення обраної проблематики вимагає з'ясування алгоритму розгляду основних компонент

дослідження, що полягають у визначенні: специфіки проявів сучасних глобалізаційно-інтеграційних процесів у світовому просторі та на теренах України; чинників їх впливу на формування парадигми художньої культури XXI століття; видозмін вітчизняного музично-театрального мистецтва в контексті нової моделі естетики метамодерну, виробленої в добу інформаційного суспільства та високих інноваційних технологій.

Концепт сучасного розвитку світової спільноти у глобалізованому просторі досліджено М. Кубаєвським, Л. Саракун та Т. Чаркіною. М. Кубаєвський (2008) зосередив увагу на проблемах входження країн різних регіонів світу у неоднорідний, динамічний і суперечливий глобальний простір. Л. Саракун (2019) встановила вплив світових глобалізаційно-інтеграційних процесів на формування космополітичних тенденцій як світоглядних позицій майбутнього планетарного суспільства. Т. Чаркіна (2016) виділила три аспекти глобалізації як соціального феномену: соціально-політичний, соціально-економічний, соціокультурний; окреслила базові мегатенденції глобального цивілізаційного процесу, що вплинули на особливості нової парадигми художньої культури.

Взаємозв'язок між соціокультурною парадигмою та культурно-мистецькою політикою в Україні визначили співавтори О. Антонюк і О. Рожок (2010), М. Шевченко (2018). Науковці дослідили теоретико-практичні аспекти її формування в умовах глобалізації, обґрунтували основні принципи реалізації цієї політики крізь призму соціокультурних викликів сьогодення. Особливості інтеграції української культури у світовий простір розглянув В. Дудник (2012), який виявив ключові проблеми означеного процесу та намітив шляхи їх подолання на підґрунті гармонізації космополітичної та національно-ідентичної компонент.

Причини широкого розповсюдження й домінування масової культури в умовах глобалізації проаналізував колектив авторів М. Кушнар'ова, І. Петрова, С. Цимбалюк, Т. Шумейко (2005), які встановили основні тенденції її розвитку та вплив на сферу мистецтва. Прояви світової глобалізації у сучасному поступі

національної культури з'ясував В. Бабкін (2018), який схарактеризував її інтегруючі та консолідуючі функції, здатні протидіяти як уніфікації, так і масовізації художніх процесів. Аргументації сутності нового стильового напрямку метамодерну, який внаслідок сучасних культуротворчих процесів прийшов на зміну постмодерну, приділено увагу О. Бандровською (2021) та О. Губернатор (2023). Дослідниці розробили його фундаментальні ідеї та принципи, сформуvalи концепцію нового ставлення до культурних практик.

Означені дослідження культуротворчих процесів у світі та Україні стали підґрунтям для розгляду аналітичних матеріалів із видозмін музично-театрального мистецтва у новій парадигмі XXI століття.

Режисерські пошуки й експерименти у трактуванні класичного оперного репертуару у провідних музичних театрах Європи, що відображають принципово нові естетичні підходи в реалізації вистав, досліджені М. Черкашиною-Губаренко (2015). Становлення євроінтеграційних тенденцій у функціонуванні оперного жанру в Україні початку третього тисячоліття, співзвучних ключовим аспектам нової парадигми музично-театрального мистецтва, проаналізовані О. Береговою (2010).

Процес асиміляції театральної режисури з професією сценографа як визначальної тенденції розвитку сучасного театру розглянутий В. Пацуновим (2021). Аналіз режисерських інновацій у сценографічному вирішенні вистав як традиційного, так і сучасного форматів проведений співавторами К. Юдовою-Романовою, В. Стрельчук та Ю. Чубуковою (2019). Особливостям створення художніх образів сучасними технологічними засобами виразності присвячена стаття К. Юдової-Романової та Ю. Аленіної (2019). Режисерські пошуки оптимізації драматургічної та видовищної компонент при застосуванні сучасних арт-технологій в оперних виставах схарактеризовано О. Савчук (2022).

Різновекторні аспекти застосування цифрових технологій і штучного інтелекту в сучасному музичному театрі відображені у наукових розвідках І. Антіпіної, Т. Совгири, Т. Хвостової і А. Чібалашвілі. І. Антіпіною (2024) досліджений феномен залучення штучного інтелекту до створення нових

музичних творів, піднята проблема визначення їх унікальності, авторства та етичних наслідків. Т. Совгиною (2021) розглянутий концепт використання штучного інтелекту у створенні роботизованого сценічного простору, окреслені проблеми його застосування в технологічному й драматургічному аспектах. Т. Хвостовою (2023) висвітлений процес становлення цифрового театру в сучасній інтернет-культурі, виявлені тенденції його розвитку з обґрунтуванням різнобічних можливостей створення мистецьких творів. А. Чібалашвілі (2021) проаналізований контент застосування штучного інтелекту у візуальному мистецтві та музиці, визначені принципи роботи з означеною технологією у різноманітних художніх проєктах, спрогнозовані перспективи створення мистецького продукту без участі людини.

Аналітичним підґрунтям дослідження стала публікація автора статті О. Касьянової (2023), де на прикладі розгляду різновекторних підходів до вирішення пластично-хореографічних сцен в оперних виставах окреслені традиційні та інноваційні прийоми, співзвучні основним аспектам сучасної парадигми музично-театрального мистецтва та естетиці доби метамодерну.

Огляд вищезазначених наукових розвідок дозволив провести комплексний інтегративно-міжгалузевий аналіз концепту знакових перетворень у музичному театрі України крізь призму сучасних культуротворчих процесів.

Мета дослідження — визначити вплив видозміненої парадигми художньої культури XXI століття на метаморфози музично-театрального мистецтва України.

Завдання дослідження:

- 1) з'ясувати роль світових глобалізаційно-інтеграційних процесів у культуротворчих параметрах українського соціуму;
- 2) проаналізувати чинники формування парадигми художньої культури XXI століття у світі та Україні;
- 3) окреслити прояви означеної парадигми у вітчизняному музично-театральному мистецтві.

Виклад основного матеріалу дослідження... Сучасна глобалізація, зумовлена світовими інтеграційними процесами, являє собою феномен становлення цілісного, неподільного світу з єдиними політичними, економічними, соціокультурними принципами існування мегасоціуму на тлі інтенсифікації технологічного прогресу та планетарної комунікації. Вона передбачає нівелювання особливостей різних державоутворень, підпорядковуючи їх консенсусу міжнародних наднаціональних інституцій європейського та планетарного масштабів. Прискорення глобалізаційних процесів вимагає від держав прозорості кордонів для транснаціональних корпорацій, долання географічних бар'єрів в економічній, виробничій, науково-технологічній взаємодії країн, що поступово призводить до формування космополітичного соціуму із втратою національної самобутності та ідентичності окремих етносів. З одного боку, становлення в людини космополітичних поглядів і орієнтацій дозволяє їй максимально адаптуватися до міжнародного ринку працевлаштування, ефективно реалізувати власний інтелектуальний потенціал у різних сферах життєдіяльності суспільства. З іншого, «... в максимально великих соціумах підвищується анонімність індивідуального буття і водночас посилюється відчуженість, душевний холод. Тому людина прагне знайти свій притулок, а відтак намагається бути в такій спільності, яка творить почуття безпеки, стабільності, надійності, спокою. Такою спільнотою і є етнічна група, котра спроможна створювати душевне тепло сім'ї, родини» (Кубаєвський, 2008, с. 63). Виходячи з означеного протиріччя, постає проблема пошуку шляхів оптимізації двох протилежностей — космополітизму та етнічної ідентифікації, які не обійшли стороною й українське суспільство. У даному контексті необхідно проаналізувати вплив глобалізованого науково-технологічного прогресу на формування мегатенденцій в соціокультурній сфері з їх проявами у різних регіонах світу. Це дозволить окреслити вектори культуротворчого поступу України та визначити чинники вироблення її художньої парадигми в умовах XXI століття.

Історично так склалося, що технологічна революція, чие інтенсивне піднесення розпочалося в останній третині ХХ століття, досягла свого найвищого розквіту в США, які після Другої Світової війни стали лідером серед країн різних регіонів світу, створюючи сприятливі умови для розвитку економіки, науки і виробництва, стимулюючи еміграцію до себе висококваліфікованих фахівців з ослаблених війною держав. Більшість європейських країн, котрі до війни конкурували, а часом і випереджали Америку у цьому плані, вимушені були переживати труднощі відновлення своїх економік у повоєнний період, тому поступалися США у багатьох сферах функціонування соціуму, у тому числі й у наукових розробках. У зв'язку з цим сучасна глобалізація набула прозахідної вестернізованої форми, екстраполюючи на весь світ процеси модернізації наукоємних сфер економіки й виробництва, водночас розповсюджуючи західний спосіб життя з переосмисленими у нових реаліях ціннісними орієнтирами.

Саме цей аспект глобалізації вплинув на формування мегатенденцій цивілізаційного процесу в соціокультурній сфері, які за характерними ознаками, виявленими Т. Чаркіною (2016), диференціюються на культурні: поляризацію, асиміляцію, гібридизацію та ізоляцію. До цього ряду необхідно додати й культурну експансію, яка є одним із значущих викликів сьогодення. Водночас автор цієї статті переосмислює деякі ознаки, надані Т. Чаркіною, крізь призму сучасних реалій світових культуротворчих процесів із визначенням країн/регіонів, де проявляються окреслені мегатенденції.

Культурна поляризація, за Т. Чаркіною, — це сегментація політичної та гео економічної мапи світу, що супроводжується формуванням військово-політичних і економічних регіональних союзів та проявилася впродовж ХХ століття у протиборстві капіталістичного й соціалістичного таборів. На нашу думку, культурна поляризація в сучасних реаліях — це спосіб адаптації модернізації до специфіки традицій національної культури певної країни. Таким шляхом пішли Японія, Китай, Південна Корея, Сінгапур, Тайвань та деякі інші держави далекосхідного регіону, які не «розчинилися» у нових вестернізованих

ціннісних орієнтирах, а здійснили інформаційно-технологічну революцію на підґрунті власних ментальних, культурних, історичних особливостей країн.

Культурна асиміляція, за Т. Чаркіною, передбачає неможливість альтернативи процесу вестернізації з установленням універсальних (загальнолюдських) норм і правил у міжнародних відносинах. На нашу думку, культурна асиміляція в сучасних реаліях — це процес поступового зближення, збагачення, уніфікації найбільш типових ознак різних народних традицій, стирання національних особливостей та культурної ідентичності етносів. Це своєрідна транснаціоналізація, космополітизація й синкретизація культури, яка вимагає певного часу і ненасильницьких дій, що повинно відрізнити її від швидкоплинної та агресивної культурної експансії. Такий шлях упродовж кількох десятиліть пройшли більшість європейських країн, які після Другої світової війни разом із модернізацією обрали американський спосіб життя зі встановленими ним новими ціннісними орієнтирами.

Культурна гібридизація, за Т. Чаркіною, характеризується процесами транскультурної конвергенції й формуванням транслокальних культур діаспори, які не поглинаються якоюсь універсальною глобальною моделлю, а утворюють нові особливі регіони у межах певного державоутворення. Погоджуючись із думкою Т. Чаркіної, автор статті вважає у віддаленій перспективі перетворення культурної гібридизації в культурну асиміляцію ненасильницького характеру, обумовлену процесами інтенсифікації науково-технологічного прогресу, появою нового покоління із космополітичним способом мислення, можливістю трудової міграції у різні регіони світу, постійною адаптацією до мінливих соціокультурних реалій із поступовою уніфікацією. На сьогодні процеси культурної гібридизації найбільш виразно проявилися в Америці у вигляді існування цілих культурних локацій різних діаспор, які в межах єдиного державоутворення вже багато десятиліть зберігають власні національні традиції і надбання колишньої батьківщини.

В останні десятиліття в країнах Євросоюзу у зв'язку з міграцією населення з країн Близького Сходу, Африки і навіть України з'явилися культурні локації

різних діаспор, які не намагаються адаптуватися до європейського способу життя, зберігаючи власний традиційний устрій.

Культурна ізоляція, за Т. Чаркіною, це процес ізоляції та самоізоляції окремих країн, регіонів, політичних блоків, обумовлений культурним і релігійним фундаменталізмом; екологічними, націоналістичними й расистськими рухами; авторитарними й тоталітарними режимами з обмеженням міжнародних контактів, свободи пересування, встановленням жорстокої цензури тощо. На нашу думку, сутність цього поняття може бути розширеною і переосмисленою в контексті процесу несприйняття відносно розвиненими і заможними країнами Близького Сходу: Саудівською Аравією, Арабськими Еміратами, Оманом, Катаром та іншими глобальної вестернізації культури і способу життя. І хоча характерні ознаки їх культурної ізоляції мають чимало спільних рис з культурною поляризацією країн далекогосхідного регіону, але їх відрізняють опора на непохитні релігійні, ментальні, психологічні особливості та національні традиції, обґрунтовані специфікою геокліматичних умов буття.

Культурна експансія, на нашу думку, — це процес насильницького нав'язування слаборозвиненим або залежним від економічно провідних держав країнам західного способу життя з його «оновленими» ціннісними орієнтирами, які суперечать психології, ментальності, релігійним, культурним традиціям етносу, специфіці його буття. Культурна експансія сприяє обмеженню національного суверенітету держав, руйнуванню їх економік шляхом переводу у стан ресурсних або аграрних країн, так званих «бананових республік», зниженню інтелектуального, освітнього, науково-технічного потенціалу населення, створюючи умови для його вимушеної міграції на Захід. Як правило, до культурної експансії схильні держави з нестабільною політичною, економічною ситуацією, які внаслідок природних катаклізмів, воєнних або інших екстремальних подій потрапляють в залежність від країн «золотого мільярду», котрі диктують їм умови життєдіяльності соціуму.

Екстраполюючи розглянуті культурні мегатенденції на український ґрунт, можна констатувати прояви деяких їх характерних ознак і у вітчизняному середовищі.

Культурна поляризація в Україні проявляється в специфічному способі буття, особливостях релігійних і культурних традицій, психології та ментальності населення її основних регіонів, які тривалий час перебували у складі інших державоутворень і об'єдналися з уламків трьох імперій: Австро-Угорської, Османської й Російської. Зберігаючи й донині відлуння свого минулого устрою, ці регіони можуть співіснувати в культурній гармонії та злагоді за умови їх толерантного ставлення до інших традицій і уподобань без домінування одного з них.

Культурна асиміляція на теренах України проявляється в найбільш розвинених у промислово-виробничому аспекті регіонах та великих містах, умови проживання в яких різних етнічних груп призводять до поступової урбанізації, схожої з уніфікацією, взаємодії різних традицій, психології та ментальності, що сприяє появі нового культурного середовища зі становленням найбільш типових ознак у зародках нової узагальненої ментальності та поступовим виключенням зі вжитку специфічно-індивідуальних.

Культурна гібридизація на теренах України проявляється у збереженні специфічних етнічних традицій у культурі локальних діаспор її різних регіонів: угорців, кримських татар, греків, німців та інших національних меншин, які співіснують в єдиному державоутворенні із дотриманням буття своєї далекої в історичному аспекті батьківщини.

Культурна ізоляція на теренах України проявилася у формуванні етнічних локацій біженців із деяких країн Близького Сходу, Африки тощо, вимушених емігрувати зі своїх держав у зв'язку з воєнними або іншими екстремальними подіями. Без знання мови, не маючи певної освіти, професійної кваліфікації та інших підстав для адаптації в українське середовище, вони зберігали свій автентичний спосіб життя, доки воєнний стан у державі не змусив їх емігрувати на Захід в країни Євросоюзу.

Культурна експансія на теренах України проявляється у бажанні країн західної орієнтації прищепити вітчизняному суспільству за короткий проміжок часу глобалізовану вестернізацію із власними ціннісними орієнтирами без урахування психології, ментальності, релігійних та традиційних устроїв буття етносу, що викликає з боку частини корінного населення непорозуміння та відторгнення чужорідного для нього культурного середовища.

Визначення специфічних ознак глобалізованого простору у світі та їх впливу на культуротворчі процеси в Україні сформували підґрунтя для аналізу процесу видозміни парадигми художньої культури ХХІ століття з її характерними проявами у вітчизняному музично-театральному мистецтві. Становлення концепту означеної парадигми відбувалося у надскладних умовах пошуку й обрання шляху майбутнього поступу держави. На особливості цього процесу значний вплив здійснили основоположні фактори світового глобалізованого простору, серед яких найбільш значущими виявилися: політичні, економічні, соціокультурні, технологічні чинники, які й сформували специфічну модель художньої парадигми в українських реаліях. Кожен із цих аспектів має як позитивні, так і негативні прояви, які необхідно враховувати при визначенні культурно-мистецької та репертуарної політики у музичному театрі України.

Політичні чинники, що спрямували інтеграцію української культури до глобалізованого світового простору, обумовили появу в державі, за сприяння посольств різних країн інститутів культури, культурних фондів та інших художньо-творчих організацій задля співробітництва, взаємодії, спільного вирішення з вітчизняними установами нагальних проблем; започаткування перспективних національних та міжнародних проєктів. Водночас на тлі глобалізаційно-інтеграційних процесів на теренах України проявилися дві основні тенденції в її культуротворчому розвитку, пов'язані з транснаціоналізацією та етнічною ідентифікацією. Транснаціоналізація культури на вітчизняному ґрунті набуває ознак її вестернізації з активною популяризацією західного способу життя, нових ціннісних орієнтирів, які, як

відмічалось вище, не завжди враховують особливості психології, менталітету, традицій та уподобань українського етносу. Етнічна ідентифікація на тлі глобалізаційних процесів, на жаль, поступається космополітичній тенденції. У цьому контексті необхідно віднайти баланс між космополітичною та етнічно-ідентичною компонентами задля переосмислення зарубіжних новацій крізь призму національних культурних традицій.

В умовах сучасного технократичного суспільства проявилася й тенденція незатребуваності гуманістичних знань, пов'язаних із морально-етичним вихованням соціуму. Це призводить до деструкції в гуманітарній сфері, легітимізації розколу суспільства на «золоту» меншість та збіднілу більшість із диференціацією культури на елітарну й масову, до інтенсифікації процесу роз'єднання та взаємовідчуження людей. У даному контексті необхідно здійснити пошук гармонізації гуманістичного і технократичного аспектів виховання соціуму заради запобігання загрози знищення людства на планеті як цивілізованого суспільства.

Економічні чинники, що спрямували інтеграцію української культури до аналогових міжнародних корпорацій, допомогли ефективному використанню акумульованих коштів задля фінансування масштабних творчих проєктів, різноманітних заходів із залученням вітчизняних інституцій, організацій та окремих діячів. Плідна співпраця у цьому напрямку на макрорівні сприяла широкій популяризації української культури у різних регіонах планети, міжнародному визнанню її унікальності, творчих надбань і досягнень, більшому розумінню самотності її етносу. Водночас на мікрорівні під впливом надання пріоритету економічній доцільності проєктів відбулася заміна культурного просвітництва соціуму на споживацькі ринкові культурні послуги. Бажання отримати фінансовий прибуток будь-якою ціною призвело до перетворення високохудожніх зразків із важливими для людства ідеями та ідеалами на рентабельний ринковий культурний продукт почасти сумнівної якості, а то й взагалі провокативно-епатажного характеру. На цьому тлі сформувалася нова корпоративна, або клубна культура, а її злиття з бізнесом сприяло

розповсюдженню у соціумі культу гедонізму, насолоди і розваг. Більш глибокий інтелектуальний і гуманістичний розпад у суспільстві призвів до хибного оцінювання гідності людини за майновим статусом, а не за особистим культурно-освітнім потенціалом і заслугами.

Протистояння дороговартісної елітарної та малоцінної масової культури відлучає широкі кола населення від можливості пізнання шедевральних творів, які транслиують позачасові загальнолюдські цінності, пропонуючи їм ерзац-продукт низькопробної якості й дурного смаку. У цьому контексті необхідно дотримуватися гарантованого законодавством України забезпечення державою рівних прав доступу всіх верств населення до високохудожніх культурних надбань людства.

Соціокультурні чинники, що інтегрували українську культуру в систему світової художньої парадигми, сприяли: опануванню кращими творчими досягненнями різних регіонів планети; обміну інформацією, відкриттями і знахідками; плідній співпраці в організації та реалізації багатовекторних національних і міжнародних проєктів; спільному вирішенню проблемних і перспективних напрямків розвитку. Одним із важливих аспектів міжнародної взаємодії та обміну досвідом стала поява на теренах України нового стильового напрямку — метамодерну, який набуває широкого розповсюдження в реаліях інформаційного суспільства. У сучасному дискурсі існує достатньо визначень цього терміну, який почасти трактують його як перехідну ланку між найвом модерну та цинізмом постмодерну. Але спостереження за сучасними культуротворчими процесами, що впливають на театральну практику, надають підстави вважати цей напрямок органічним поєднанням синкретичної культури, науки, високих технологій, різних видів мистецтва та спорту за умов дотримання в реалізації художнього продукту концептуального бачення творця.

Водночас у результаті домінування технократичного й економічного аспектів у новій художній парадигмі XXI століття відбувається глобальна дегуманізація людства, наслідки якої проявилися: у розриві наступності поколінь із протистоянням субкультур молодого, зрілого та старшого поколінь; легітимізації

розкладання суспільної і культурної свідомості з відміною будь-яких табу, особливо морально-етичних; зміні ціннісних орієнтирів із всебічного розвитку особистості на естетизацію й легалізацію індустрією дозвілля культу насолоди, чуттєвості, розваг; агресивному нав'язуванні шоу-видовищами масової культури бездумної, безвідповідальної легкості буття, що стає нинішнім сенсом існування людини. На жаль, означені негативні явища проявилися й на теренах України. Задля їх запобігання й переборення необхідне дотримання основоположних принципів гармонійного розвитку особистості у синтезі освітнього, культурного, етико-естетичного, патріотичного, інтернаціонального, фізичного виховання соціуму з популяризацією здорового способу життя.

Технологічні чинники інтеграції української культури у світовий науково-технічний простір сприяли активному залученню в процес художньої творчості його новітніх досягнень. Це проявилось у цифровізації, діджиталізації художньої культури, появі її онлайн-форматів, використанні інноваційних арт-технологій із застосуванням різних видів віртуальної реальності, голограм, нейромереж, штучного інтелекту тощо. Такі революційні перетворення спонукали до появи багатоманітних модифікацій мультижанрових формоутворень, що свідчить про знакові метаморфози в художній парадигмі XXI століття.

Однак використання інноваційних досягнень у сфері культури породило чимало проблем, пов'язаних із непоодинокими випадками домінування яскравої, видовищної, захоплюючої складової художніх творів над їх ідейно-смісловим змістом. Застосування штучного інтелекту викликає занепокоєння щодо визначення унікальності, автентичності художніх творів, авторського права на них із етичними наслідками. У випадку трансформації штучного інтелекту із допоміжного інструментарію на самостійний суб'єкт художнього процесу виникає небезпека усунення людини-творця з домінуючих позицій, її перетворення в об'єкт діяльності. І навіть за наявності високих результатів подібних експериментів штучний витвір художньої творчості не матиме людської одухотвореності та одуховленості, що свідчитиме про переважання в ньому форми над змістом. Взаємодія людини-творця зі штучним інтелектом у

майбутньому можлива за умови генерування нею ідейно-сміслового змісту художнього продукту, конструювання його аксіологічного, морально-етичного контенту.

Розглянуті чинники нової парадигми художньої культури спричинили суттєві видозміни в музично-театральному мистецтві України. Їх політичні прояви на вітчизняному ґрунті сприяли започаткуванню міжнародних оперних проєктів за спільної участі українських та зарубіжних митців задля обміну досвідом і надбаннями між країнами. Ще на початку незалежності нашої держави була здійснена постановка опери Дж. Верді «Набукко» (1993), що стала першим міжнародним українсько-німецько-французьким проєктом, який привніс у вітчизняний театр принципи європейської музичної режисури та сценографічного мистецтва. Наступного року була реалізована постановка монументальної романтичної опери Р. Вагнера «Лоенгрін», що стала другим спільним міжнародним українсько-німецьким проєктом за участі посольства Німеччини в Україні та Інституту Гете. Далі відбулися постановки опер: А. Рудницького «Анна Ярославна — королева Франції» у рамках українсько-американсько-французького проєкту; Ш. Гуно «Ромео і Джульєтта» та Р. Вагнера «Летючий голландець» як результат спільної реалізації українсько-німецьких проєктів та інші. Ці вистави, здійснені в Національній опері України, ознайомили вітчизняних митців із зарубіжними новаціями постановки музично-театральних творів у різних форматах, жанрах і стилях.

Останнім часом великого досвіду у спільному втіленні міжнародних мистецьких проєктів набула Львівська опера, що спеціалізується як на традиційному, так і модерновому сценічному прочитанні зарубіжних і українських музично-театральних творів. Найбільш знаковими постановками стали: українсько-німецько-італійські проєкти двох опер вітчизняного композитора-класика Д. Бортнянського «Алкід» і «Сокіл»; українсько-польсько-аргентинсько-італійський проєкт за оперою Дж. Пуччіні «Турандот»; українсько-італійські проєкти за операми Дж. Верді «Аїда», «Набукко», «Травіата» та інші.

Реалізація спільних міжнародних оперних проєктів стала важливим кроком на шляху інтеграції українського музично-театрального мистецтва у світовий глобалізований простір.

Водночас цей процес має і зворотній бік, що проявляється у домінуванні в музичному театрі України зарубіжного оперного репертуару з пріоритетним виконанням його мовою оригіналу. Це ускладнює сприйняття вітчизняним глядачем перебігу подій на сцені, а субтитри українською мовою у форматі біжного рухливого рядку над авансеною тільки відволікають від перегляду сюжетних колізій твору. Задля виправлення цих недоліків варто скористатися досвідом деяких театрів, в яких зарубіжний репертуар має два формати втілення: мовою оригіналу — для іноземців і поціновувачів таких утілень та для більшості пересічних глядачів — їх національною мовою. Також можливе застосування змішаного формату вистав, де арії виконуються мовою оригіналу, а речитативи — національною мовою глядача. Доречно й впровадження реферованого перекладу, розміщеного на екранах по боках сцени.

Економічні прояви художньої парадигми на вітчизняному ґрунті сприяли грантовій підтримці українських оперних проєктів різноманітними зарубіжними і національними культурними інституціями та фондами. Так, за фінансової підтримки Інституту культури при посольстві Італії викладачами і здобувачами вищої освіти кафедри оперної підготовки та музичної режисури Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського були реалізовані оперні проєкти: «Ріголетто» Дж. Верді (режисер — І. Даць); «Диригент оркестру» Д. Чимарози та «Сеньйор Брускіно» Дж. Россіні (режисер — Ю. Журавкова); «Пробний камінь» Дж. Россіні (режисер — Б. Латчук). За грантової підтримки Українського культурного фонду на сцені Оперної студії Академії були втілені мистецькі проєкти за операми Дж.-К. Менотті «Мартінова брехня» (режисер — Ю. Журавкова) та «Медіум» (режисер — О. Співаковський). Слід відмітити, що іноземні інституції фінансують зарубіжні оперні проєкти мовою оригіналу, а національні — в українському перекладі, що свідчить про зацікавленість і характер просування

власного мистецького продукту на ринку театральних послуг різними культурними установами.

Водночас вимога економічної доцільності і фінансової рентабельності музично-театральних проєктів часто-густо призводить до їх епатажно-брутальних трактувань, що порушують усі моральні норми заради отримання будь-якою ціною грошового прибутку та/або примарного скандального успіху. До таких невідповідних ані віку, ані моральним устоям суспільства можна віднести «еротичний трилер» — оперу В. А. Моцарта «Весілля Фігаро» та аналогічну версію балету А. Кос-Анатольського «Сойчине крило», заявленого як різдвяна вистава без вікових обмежень із демонстрацією сцен згвалтування та «спонукання до розпусти». Обидві вистави здійснені в Київській опері, яка, не дивлячись на її невизначений бренд, й досі офіційно залишається Київським муніципальним академічним театром опери і балету для дітей та юнацтва, але чомусь змінила свій репертуарний профіль всупереч функціональному призначенню інституції. У даному випадку Міністерство культури та стратегічних комунікацій України й інші державні і законодавчі профільні органи повинні здійснювати моніторинг репертуарної політики театральних установ та своєчасно реагувати на означені порушення, що наносять непоправну психологічну й моральну шкоду, особливо юному глядачеві.

Соціокультурні прояви художньої парадигми на вітчизняному ґрунті сприяли можливості проходження молодими митцями України стажування у провідних театрах світу. Серед них фахове стажування в Метрополітен-опера пройшли два здобувача вищої освіти кафедри оперної підготовки та музичної режисури НМАУ імені П. І. Чайковського Т. Гнатюк і Л. Шиленко, які використовують отримані знання у своїй професійній діяльності в Україні та за кордоном. Все частіше українські митці: диригенти, режисери, сценографи, співаки, інструменталісти запрошуюються для реалізації у різних країнах світу спільних міжнародних проєктів, що свідчить про швидке набуття ними передового досвіду в музично-театральній сфері та їх конкурентоспроможність на ринку театральних послуг.

На тлі соціокультурних проявів художньої парадигми в українському музично-театральному мистецтві простежується тенденція створення експериментальних робіт у стильовому напрямку метамодерну на стику інтеграції науки, мистецтва, сценічного дизайну, спорту, високих технологій із вирішенням значущих для вітчизняного соціуму тем. Серед них: одеська версія сучасної опери «Катерина» О. Родіна — номінант на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка 2024 року; львівські версії українських класичних та сучасних опер «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського (за музичною редакцією О. Саратського і Д. Саратського), «Украдене щастя» Ю. Мейтуса, «Наталка Полтавка» М. Лисенка, «Мойсей» М. Скорика, «Лис Микита» І. Небесного та інші. Ці постановки свідчать про вагомі результати в опануванні вітчизняними митцями світових досягнень оперної режисури та їх вдалим переосмисленням крізь призму українських культурних традицій.

Серед молодих режисерів, які працюють у цьому напрямку, чільне місце посідає творчість випускників НМАУ імені П. І. Чайковського: А. Литвинова, який втілює у Львові в рамках міжнародного українсько-японського проекту камерну оперу Я. Касаматсу «Русалонька» (розглянута нижче); Л. Шиленко, яка входить до режисерсько-постановочних груп ряду національних та міжнародних проєктів у країні та за кордоном; О. Шевельової, яка чи не вперше в Україні у рамках реалізації сучасного дитячого мюзиклу «Жаба Маша» О. Спіліоті підняла й окреслила вектори вирішення проблем психологічної залежності юної генерації від цифрових технологій та протиставлення субкультур різних поколінь із окресленням можливих шляхів відновлення їх спадкоємності. Її експериментальні роботи — опери: «Чарівна флейта» В. А. Моцарта, «Дон Паскуале» Г. Доницетті, втілені на сцені Оперної студії НМАУ імені П. І. Чайковського, характеризуються творчою інтеграцією сучасних зарубіжних і вітчизняних надбань науки та мистецької практики, спрямованих на задоволення інтересів й уподобань глядача доби високих технологій та інформаційного суспільства.

Водночас в українському музично-театральному просторі спостерігаються непоодинокі випадки вульгаризованих інтерпретацій творів із легалізацією та легітимізацією аморального. Здійснені в контексті естетики постмодерну із приниженням та висміюванням людської гідності, значущих для суспільства ідей та прагнень, популяризацією споживацтва та легковажності життя, демонстрацією тілесності, визивної чуттєвості, вони не тільки протирічать концептуальному композиторському задуму опер, але й вульгаризують, знедуховлюють його. До них належать вищезгадані сумнозвісні постановки Київської опери – «Весілля Фігаро» В. А. Моцарта, «Сойчине крило» А. Кос-Анатольського, до яких додається сучасна одеська версія «Дона Паскуале» Г. Доніцетті, які свідчать про втрату їх «інтерпретаторами» найнижчої міри режисерської сумлінності. Задля запобігання цим негативним явищам необхідні спільні зусилля державних органів, культурно-мистецьких організацій, творчих діячів та різноманітних засобів масової комунікації з метою висвітлення кращого досвіду, знахідок та експериментів у пошуку нових форматів музично-театральних творів. Їх суголосність основоположному позачасовому принципу, винайденому ще за доби просвітницького класицизму: «Прекрасне те, що моральне!», залишається актуальним і донині.

Технологічні прояви художньої парадигми на вітчизняному ґрунті сприяли активному залученню в реалізації оперних проєктів ХХІ століття інноваційних арт-технологій та інструментарію цифрового театру: віртуальної реальності, голограм, лазерних проєкцій, світло- та піротехніки, засобів звукового та візуального оформлення, генераторів спецефектів, сценічно-модульних конструкцій-трансформерів, які поряд із традиційними елементами вистави — музикою, співом, танцем створюють мультимедійність. У мультимедійній опері розвиток сюжету відбувається в органічній взаємодії реальних та віртуальних персонажів, синхронізованих із комп'ютерною анімацією. Найбільш ефективно з економічних причин означені технології застосовуються зарубіжними митцями. У жанрі *MTV*-опери постановниками Х. Монтальво і Д. Ерв'є створені мистецькі проєкти «Палладіни» Ж. Ф. Рамо та

«Орфей» на збірну музику К. Монтеверді, К. В. Глюка і Ф. Гласса, де в яскравому калейдоскопі вдало поєднуються музика, спів, різні танцювальні системи, елементи цирку і спорту, несподівані перетворення людей у птахів і тварин на тлі різноманітних візуальних спецефектів (Касьянова, 2023).

Оригінальним інноваційним вирішенням сценічного простору характеризується сучасна інтерпретація класичної опери Ж. Бізе «Кармен», втілена на Брегенському фестивалі 2017 року режисером К. Хольтенем. В якості планшету сцени він використав величезні гральні карти, розташовані на різних рівнях із поступовим спуском «авансценою» у води Боденського озера. Застосування режисером технології відеопроєктування та інноваційної світлотехніки створювало ілюзію перегортання гральних карт та зміни мастей (Юдова-Романова, Стрельчук, Чубукова, 2019). Використання піротехнічних спецефектів у знакових мізансценах опери сприяло емоційно-підвищеному сприйняттю глядачем найбільш драматичних моментів сюжету.

Опанування українськими митцями кращого зарубіжного досвіду у використанні інноваційних арт-технологій проявилось у появі експериментальних проєктів із елементами мультимедіа. Так, на малій сцені «Маллярка» Львівської опери вихованцем НМАУ імені П. І. Чайковського А. Литвиновим у рамках вже згаданого міжнародного українсько-японського мистецького проєкту була втілена камерна опера Я. Касаматсу «Русалонька» за мотивами казки Г. Андерсена. Проєкт презентував сучасну режисерську версію загальновідомого твору з ретельно розробленими мізансценами у різних локаціях, що завдяки яскравій відеопроєкції швидко змінювали місце дії з морської стихії й фантастичного підводного світу на пляж із подальшим переміщенням у палац. Художні образи головних героїв, вирішені в естетиці аніме на тлі візуальних спецефектів, психологічно поглиблювали драматизм розвитку подій, поступово підводячи до символічно вирішеної фінальної сцени перемоги любові над смертю.

Постановка випускницею творчої аспірантури Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського О. Шевельовою сучасного дитячого

мюзиклу О. Спіліоті «Жаба Маша», згадуваного вище, окрім актуальної проблематики, характеризується створенням художнього образу вистави на підґрунті органічного синтезу елементів арт-технологій, сценічного дизайну, декоративного оформлення, влучно задіяними у мізансценічному вирішенні. Для відтворення монітора комп'ютера режисером був задіяний *LED*-екран, на якому у форматі *2D*-анімації мультиплікаційного характеру по чергово демонструвалися 16 анімаційних відеороликів, що створювали інтерактивну картину спілкування персонажів в контексті розвитку сюжетної лінії твору. Під час демонстрації сцени повені режисером були застосовані новітні світло-шумові ефекти, які справляли враження справжньої грози із блискавками, що поглиблювало драматизм ситуації та емоційно впливало на глядача.

Водночас застосування в музичному театрі інноваційних арт-технологій та елементів цифровізації іноді призводить до домінування видовищної компоненти вистави над її драматургічним розвитком. Так сталося на Брегенському фестивалі 2013 року при демонстрації вистави «Чарівна флейта» В. А. Моцарта, в якій дивовижні сценографічні спецефекти, призначені для створення художнього образу твору задля поглиблення його драматургії, навпаки відволікали глядача від перебігу подій, що засвідчує пріоритет форми над змістом. У цьому контексті необхідне збалансування сценографічної та драматургічної компонент твору із їх підпорядкуванням концептуальному баченню композитора. Щодо застосування інструментарію цифрового театру і штучного інтелекту при створенні оперних вистав — українськими митцями цей досвід тільки вивчається і опановується (в основному за кордоном) у зв'язку з відсутністю в країні відповідних технологічних і фінансових можливостей.

Висновки.

1. Мінливий світовий глобалізаційний простір ХХІ століття через наддержавні інституції та транснаціональні корпорації здійснює великий вплив на культуротворчі процеси в Україні, змінюючи парадигму її художньої культури у бік вестернізації з орієнтацією на західний спосіб буття етносу.

2. Основоположними чинниками, що сформували нову парадигму художньої культури в Україні, стали: політичні, економічні, соціокультурні, технологічні. Вони, з одного боку, сприяли: залученню і підтримці нашої держави у профільних міжнародних організаціях, популяризації вітчизняної культури у різних регіонах світу, з другого — привнесли в країну вестернізовані ціннісні орієнтири, чужорідні менталітету, психології, традиціям українського етносу.

3. Нова парадигма художньої культури суттєво вплинула на видозміни в музично-театральному мистецтві України XXI століття. Позитивні наслідки цього впливу проявилися: у спільній реалізації міжнародних мистецьких проєктів зарубіжними і вітчизняними діячами, у грантовій підтримці українських оперних проєктів зарубіжними та національними культурними фондами й інституціями, у можливості проходження стажування нашими митцями у провідних театрах світу, у використанні світових досягнень інноваційних технологій та цифрового театру у вітчизняній мистецькій практиці. Водночас, західні ціннісні орієнтири сприяли широкому розповсюдженню вульгаризованих інтерпретацій оперних творів у контексті естетики постмодерну із приниженням та саркастичним ставленням до високого призначення людини, її гідних вчинків та помислів, значущих для соціуму.

У якості альтернативи запропонована широка популяризація втілення музично-театральних проєктів в естетиці метамодерну на стику новітніх досягнень науки, мистецтва, спорту, високих технологій із дотриманням концептуального бачення оригіналу твору.

Перспективи подальших наукових розвідок... Доба синкретичного метамодерну, що йде на зміну цинізму постмодерну, потребує ґрунтовних досліджень новітніх мистецьких практик із застосуванням цифровізації театру задля пошуку мультимедійних форматів утілення творів з обов'язковим дотриманням позачасових загальнолюдських ціннісних орієнтирів.

Список використаної літератури і джерел

1. Антіпіна, І., 2024. Штучний інтелект як інструмент трансформацій культуротворчих ідей. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 3(64), сс.74–90.
2. Антонюк, О. В. та Рожок, О.В., 2010. Культурно-мистецька політика в Україні: формування нової парадигми. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 1(6), сс.127–136.
3. Бабкін, В. О., 2018. Глобалізаційні культурні процеси та їх вплив на функціональне призначення національної культури. *Мистецтвознавчі записки*, 33, сс.55–62.
4. Бандровська, О., 2021. Реальність як вигадка? Поняття «метамодернізм» і «метамодерн» в сучасному культурологічному і літературознавчому дискурсі. *Іноземна філологія*, 134, сс.152–164.
5. Берегова, О., 2010. Українська опера початку третього тисячоліття як дзеркало сучасної музичної комунікації. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 89, сс.190–205.
6. Губернатор, О. І., 2023. Метамодернізм як нова парадигма сучасних культурних практик. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1, сс.109–113.
7. Дудник, В. О., 2012. Інтеграційні процеси української культури у світовий культурний простір. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 4(17), сс.10–18.
8. Касьянова, О. В., 2023. Поліфункціональність танцювальних сцен в оперній виставі. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 1(58), сс.112–128.
9. Кубаєвський, М., 2008. Контекстна буттєвість етносу в глобалізованому просторі. *Психологія і суспільство*, 2, сс.59–64.
10. Кушнарєва, М. Б., Петрова, І. С., Цимбалюк, С. І. та Шумейко, Т. В., 2005. Основні тенденції розвитку масової культури в Україні в контексті глобалізації, [online]. Режим доступу: <<https://tur.kosiv.info/tourism-and-culture/172-rozvytok-masovoji-kultury-v-ukrajini.html>> [дата звернення: 05.09.2024].
11. Пацунов, В. П., 2021. Сценографічна режисура як феномен театру ХХІ століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 3, сс.261–266.
12. Савчук, О., 2022. Опера та сучасні арт-технології. Виклики часу перед професією режисера. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 49, 2, сс.28–33.
13. Саракун, Л. П., 2019. Космополітизм як альтернативний світогляд майбутнього планетарного суспільства. У кн.: М. Бровко, ред. *Культуротворчі виміри людини в сучасному універсумі*. Київ: Ліра, сс.75–94.
14. Совгира, Т., 2021. Проблеми впровадження цифрових технологій («штучного інтелекту») у процесі створення роботизованого сценічного простору. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Сценічне мистецтво*, 4(1), сс.55–64.
15. Хвостова, Т. В., 2023. Становлення і тенденції розвитку цифрового театру в сучасній інтернет-культурі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2, сс.69–74.
16. Черкашина-Губаренко, М., 2015. *Оперний театр у мінливому часопросторі*. Харків: Акта.
17. Чібалашвілі, А., 2021. Штучний інтелект у мистецьких практиках. *Сучасне мистецтво*, 17, сс.41–50.
18. Шевченко, М. І., 2018. Зміна соціокультурної парадигми та її вплив на особливості культурної політики. *Регіональні студії*, 11, сс.14–22.
19. Юдова-Романова, К. та Аленіна, Ю., 2019. Модернізація театрального простору: сучасний вітчизняний мистецтвознавчий контекст. *Народознавчі зошити*, 1(145), сс.259–265.
20. Юдова-Романова, К., Стрельчук, В. та Чубукова, Ю., 2019. Режисерські інновації у використанні технічних засобів і технологій у сценічному мистецтві. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Сценічне мистецтво*, 1(2), сс.52–72.

References

1. Antipina, I., 2024. Shtuchnyi intelekt yak instrument transformatsii kulturotvorchykh idei [Artificial intelligence as a tool for the transformation of cultural ideas]. *Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, 3(64), pp.74–90.
2. Antoniuk, O. V. and Rozhok, O. V., 2010. Kulturno-mystetska polityka v Ukraini: formuvannia novoi paradyhmy [Cultural and artistic policy in Ukraine: formation of a new paradigm]. *Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, 1(6), pp.127–136.
3. Babkin, V. O., 2018. Hlobalizatsiini kulturni protsesy ta yikh vplyv na funktsionalne pryznachennia natsionalnoi kultury [Globalization cultural processes and their impact on the functional purpose of national culture]. *Mystetstvoznavchi zapysky*, 33, pp.55–62.
4. Bandrovska, O., 2021. Realnist yak vyhadka? Poniattia "metamodernizm" i "metamodern" v suchasnomu kulturolohichnomu i literaturoznavchomu dyskursi [Reality as fiction? Concepts of "metamodernism" and "metamodern" in modern cultural and literary discourse]. *Inozemna filolohiia*, 134, pp.152–164.
5. Berehova, O., 2010. Ukrainska opera pochatku tretoho tysiacholittia yak dzerkalo suchasnoi muzychnoi komunikatsii [Ukrainian opera of the beginning of the third millennium as a mirror of modern musical communication]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, 89, pp.190–205.
6. Hubernator, O. I., 2023. Metamodernizm yak nova paradyhma suchasnykh kulturnykh praktyk [Metamodernism as a new paradigm of modern cultural practices]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, 1, pp.109–113.
7. Dudnyk, V. O., 2012. Intehratsiini protsesy ukrainskoi kultury u svitovyi kulturnyi prostir [Integration processes of Ukrainian culture into the world cultural space]. *Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, 4(17), pp.10–18.
8. Kasianova, O. V., 2023. Polifunktsionalnist tantsiuvalnykh stsen v opernii vystavi [Polyfunctionality of dance scenes in an opera performance]. *Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, 1(58), pp.112–128.
9. Kubaievskiy, M., 2008. Kontekstna buttievist etnosu v hlobalizovanomu prostori [Contextual existentiality of ethnicity in a globalized space]. *Psykhologhiia i suspilstvo*, 2, pp.59–64.
10. Kushnarova, M. B., Petrova, I. S., Tsymbaliuk, S. I. and Shumeiko, T. V., 2005. The main trends in the development of mass culture in Ukraine in the context of globalization, [online]. Available at: <<https://tur.kosiv.info/tourism-and-culture/172-rozvytok-masovoji-kultury-v-ukrajini.html>> [accessed: 05 September 2024].
11. Patsunov, V. P., 2021. Stsenohrafichna rezhysura yak fenomen teatru XXI stolittia [Scenographic direction as a phenomenon of the 21st century theater]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, 3, pp.261–266.
12. Savchuk, O., 2022. Opera ta suchasni art-tekhnologii. Vyklyky chasu pered profesiieiu rezhysera [Opera and modern art technologies. Challenges of the time for the profession of director]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 49, 2, pp.28–33.
13. Sarakun, L. P., 2019. Kosmopolityzm yak alternatyvnyi svitohliad maibutnoho planetarnoho suspilstva. In.: M. Brovko, ed. *Kulturotvorchy vymiry liudyny v suchasnomu universumi* [Cultural dimensions of man in the modern universe]. Kyiv: Lira, pp.75–94.
14. Sovhyra, T., 2021. Problemy vprovadzhennia tsyfrovyykh tekhnologii ("shtuchnoho intelektu") u protsesi stvorennia robotyzovanoho stsenichnoho prostoru [Problems of implementing digital technologies ("artificial intelligence") in the process of creating a robotic stage space]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Stsenichne mystetstvo*, 4(1), pp.55–64.
15. Khvostova, T. V., 2023. Stanovlennia i tendentsii rozvytku tsyfrovoho teatru v suchasni internet-kulturi [Establishment and trends in the development of digital theater in modern Internet culture]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, 2, pp.69–74.
16. Cherkashyna-Hubarenko, M., 2015. *Opernyi teatr u minlyvomu chasoprostori* [Opera house in changing space-time]. Kharkiv: Akta.

17. Chibalashvili, A., 2021. Shtuchnyi intelekt u mystetskykh praktykakh [Artificial intelligence in artistic practices]. *Suchasne mystetstvo*, 17, pp.41–50.
18. Shevchenko, M. I., 2018. Zmina sotsiokulturnoi paradyhmy ta yii vplyv na osoblyvosti kulturnoi polityky [Change in the socio-cultural paradigm and its impact on the features of cultural policy]. *Rehionalni studii*, 11, pp.14–22.
19. Yudova-Romanova, K. and Alenina, Yu., 2019. Modernizatsiia teatralnoho prostoru: suchasnyi vitchyzniani mystetstvoznachnyi kontekst [Modernization of the theater space: a modern domestic art history context]. *Narodoznavchi zoshyty*, 1(145), pp.259–265.
20. Yudova-Romanova, K., Strelchuk, V. and Chubukova, Yu., 2019. Rezhyserski innovatsii u vykorystanni tekhnichnykh zasobiv i tekhnolohii u stsenichnomu mystetstvi [Directorial innovations in the use of technical means and technologies in stage art]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Sisenichne mystetstvo*, 1(2), pp.52–72.

OLENA KASYANOVA

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8530-8156>

Honored Worker of Arts of Ukraine,

Candidate of Art Criticism, Professor,

Professor at the Department of Opera Training and Music Direction

at P. I. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine

(Kyiv, Ukraine)

elenakasyanova2205@gmail.com

METAMORPHOSES OF UKRAINIAN MUSICAL-THEATRICAL ART IN THE CONTEXT OF THE TRANSFORMATION OF THE 21ST CENTURY ARTISTIC CULTURE PARADIGM

This study explores the essence and key features of the globalized world space in the 21st century and its influence on cultural development both globally and within Ukraine. The paper rethinks the megatrends of the socio-cultural and civilizational process in the world today, highlighting the specifics of their manifestation in Ukraine. Political, economic, socio-cultural, and technological factors contributing to the transformation of the artistic culture paradigm in the 21st century are identified and characterized, along with their positive and negative aspects, and the paths for correcting the latter are outlined. The influence of these factors on the metamorphosis of musical-theatrical art in Ukraine is examined. The study analyzes the initiation of international opera projects in Ukraine through the lens of the political factors of the new paradigm, outlining ways to make foreign-language artistic products more accessible to domestic audiences. The paper substantiates the grant support for Ukrainian opera projects from foreign and national cultural institutions and funds, viewed through the economic manifestations of the artistic paradigm on domestic ground. The negative impact of prioritizing economic feasibility over artistic quality in the implementation of opera projects is demonstrated, as well as their sensationalist interpretation for the sake of "scandalous" success and financial gain. The paper argues for the socio-cultural manifestations of the artistic paradigm in the creation of experimental directorial works within the context of the metamodern style, at the intersection of science, art, stage design, sports, and advanced technologies when addressing significant themes for Ukrainian society. It identifies cases of vulgarized interpretations of opera works within the aesthetics of postmodernism, which diminish human dignity, mock significant societal ideas and aspirations, and legitimize immorality, lack of spirituality, sensual corporeality, and a frivolous lifestyle. The study investigates the use of innovative art technologies and digital theater tools in the scenographic solutions of opera projects as technological factors of

the artistic paradigm. It anticipates issues related to the authenticity and identity of musical-theatrical works when applying artificial intelligence. The paper also forecasts the vectors of metamorphosis for Ukraine's musical-theatrical art in the face of socio-cultural challenges of the 21st century.

Keywords: *globalized world space, megatrends of socio-cultural civilizational processes, 21st-century artistic culture paradigm, factors of transformation of the artistic paradigm, musical-theatrical art of Ukraine in the new paradigm, metamodern.*

Стаття надійшла до редакції 06.09.2024 р.